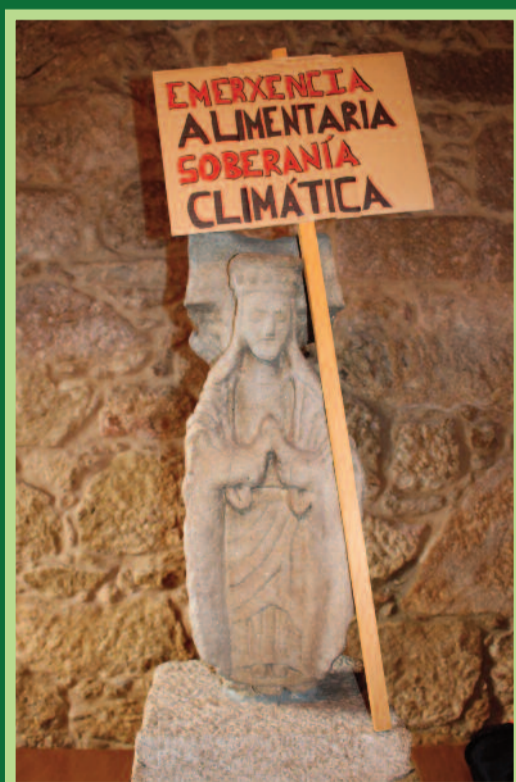
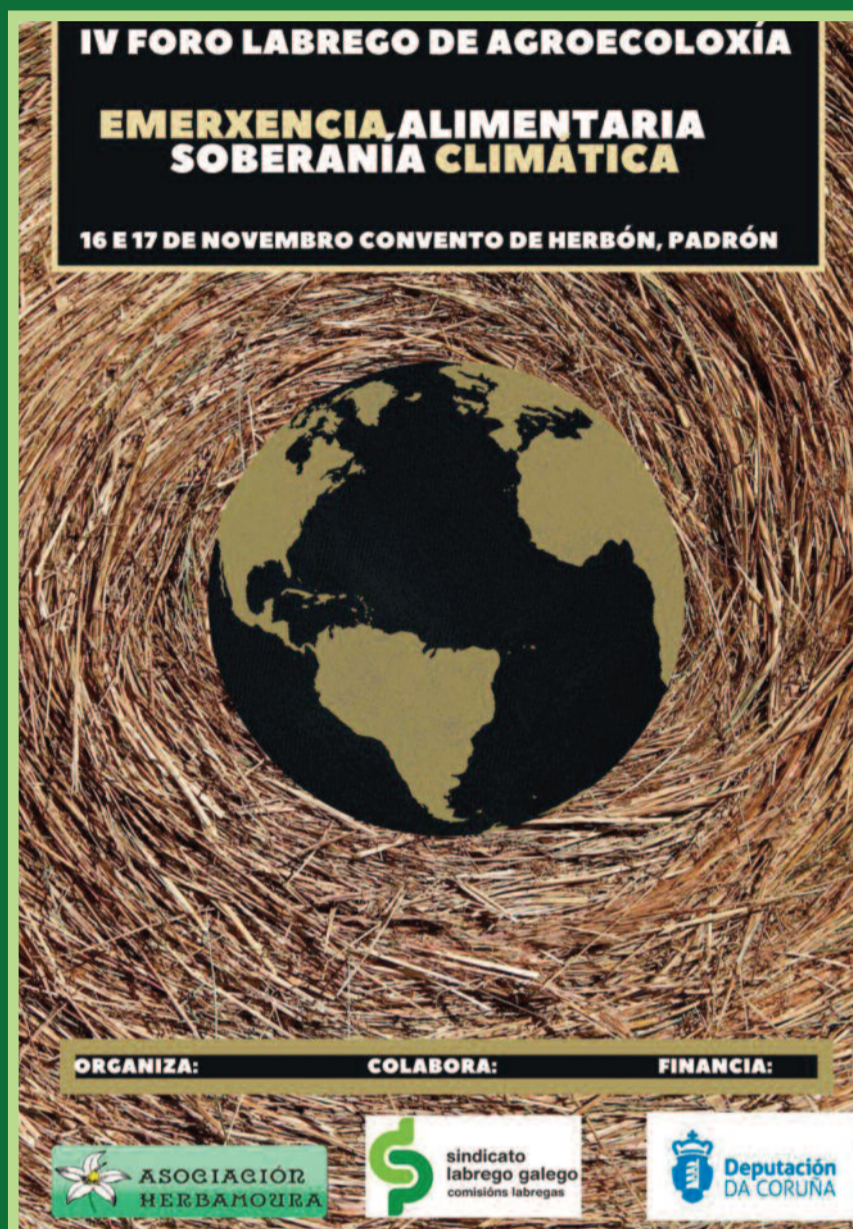

IV FORO LABREGO DE AGROECOLOXÍA DE AGROECOLOXÍA

Suplemento especial

Os días 16 e 17 de novembro, celebrouse o IV Foro Labrego de Agroecoloxía no Convento Franciscano de Herbón, en Padrón (A Coruña). Baixo o título “Emerxencia alimentaria, soberanía climática”, desta vez todos os contidos estiveron centrados na crise de emerxencia climática que estamos a vivir. Durante eses dous días, puidemos escoitar e conversar con algunhas das voces máis autorizadas na Galiza nesta cuestión.

Ao pouco, Madrid acollía un novo Cumio sobre o Clima (COP 25) do 2 ao 15 de decembro que, como adoita a acontecer, tivo tamén o seu contracumio de carácter social onde nos demos cita activistas e organizacións de todo o mundo. Precisamente, as imaxes que ilustran a dereita desta portada foron tomadas nese contexto: arriba, representantes do Sindicato Labrego Galego na manifestación polo clima en Madrid o 9 de decembro; abaixo, a secretaria xeral do SLG, Isabel Vilalba Seivane, coa delegación de La Vía Campesina.

De seguido, da páxina 9 á 16, compartimos con vós un resumo das principais intervencións que tivemos no Foro de Agroecoloxía, a maioría delas centradas en como impacta e impactará o quecemento global do planeta en Galiza ou nos diversos sectores agrogandeiros, nas accións e estratexias a seguir neste contexto ou as diversas políticas que se están a aplicar en todos os ámbitos, dende o local até o europeo.

Como afecta o cambio climático

A primeira palestra do IV Foro Labrego de Agroecoloxía serviu como unha inmejorable introdución á crise climática a través das voces da secretaria xeral do SLG, **Isabel Vilalba**, que centrou a súa intervención na agricultura; o profesor de Educación Ambiental da USC, **Pablo Meira**, que analizou o coñecemento e impacto que teñen as cuestións relacionadas co quecemento global na sociedade; e, finalmente, **Xosé Veiras**, biólogo e activista climático que centrou a súa exposición en analizar o impacto da suba de temperaturas na Galiza.

A secretaria xeral do SLG afirmou que nos atopamos nunha encrucillada na que, diante da crise de emerxencia climática debemos considerar como imos abordala: continuando co actual sistema fascista e depredador de recursos que está a condenar á maior parte da humanidade a unha situación de pobreza extrema; ou mudando cara a un sistema baseado na xustiza social e no respecto polo equilibrio medioambiental do planeta.

Isabel Vilalba amosouse desconfiada diante das solucións que se están a propor como a captura de carbono en sumidoiros, que podería facer perigar a pouca terra agraria que queda en Galiza por fomentar o cultivo de eucaliptos; ou a denominada “agricultura climaticamente intelixente”, que se basea na venda de insumos e paquetes tecnolóxicos por parte da industria que nos farán aínda máis dependentes na produción de alimentos.

No eido agrario, a pesar de ter asinado os Acordos de París, España non só non reduciu as súas emisións de gases con efecto invernadoiro (GEI), senón que as incrementou nun 2'9% dende aquela (nesa media, os GEI causados pola aplicación de fertilizantes aumentaron un 9%).

Porén, ninguén cuestionou o modelo de fertilización, nin defendeu alternativas como a agroecoloxía, nin se fiscalizou o impacto dos grandes cebadeiros de gando intensivos. De feito, seguen a subvencionarse este tipo de explotacións nos plans de incorporación á agricultura por parte das diversas administracións, como as granxas de porcino na Limia ou en Rodeiro que traballan para Coren. “O último despropósito foi darlle a licenza

medioambiental á granxa de Noviercas, na que prevén explotar máis de 23.000 vacas”, criticou Vilalba, “e, sen cuestionar o actual modelo agroalimentario, na Galiza pretenden construír agora cinco grandes plantas para procesar os zurros da gandería. Non lembran que no Estado Español

chegou a haber 28 plantas instaladas coma estas e acabaron pechando 27 porque non se sosteñen sen as subvencións públicas para custear o seu alto consumo eléctrico”.

Fronte ás falsas medidas do “capitalismo verde”, que empeorarán o problema en vez de solu-

cionalo, Vilalba avogou pola agroecoloxía, xa que, segundo estudos facilitados por Ecoloxistas en Acción aínda inéditos, a agricultura ecolóxica consume un 50% menos de enerxía cá convencional e produce entre un 46 e un 66% menos de emisións de gases con efecto invernadoiro.

A irrupción do fascismo

Pola súa banda, Pablo Meira, do Grupo SEPA da Universidade de Santiago de Compostela, falou dos acordos que se levan realizado sobre cambio climático do mundo e a percepción que ten deste problema a sociedade. Meira explicou que xa levamos 50 anos falando deste problema, xa que as primeiras revelacións e debates públicos aconteceron na década dos sesenta do século pasado. Agora mesmo, temos unha ferramenta global para loitar contra o quecemento global: o Acordo de París, cuxo obxectivo é facer que a temperatura do planeta só suba entre 1º e 2ºC de aquí a 2100. O problema é que se trata dun acordo que non compromete a nada e que non obriga a accións concretas.

Actualmente, emitimos entre 42 e 43 xigatoneladas de CO₂ ao ano. O Grupo Intergubernamental de Expertos sobre Cambio Climático (IPCC) di que se queremos chegar a finais de século con emisións cero netas (é dicir, emitir o mesmo CO₂ que son quen de capturar e reter os sumidoiros naturais de carbono), en 2030 deberíamos emitir a metade do CO₂ que producimos agora. E en 2050 poderíamos emitir só unhas 5 xigatoneladas de CO₂ para acadar o cero neto a finais de século. Cumprindo isto, que ao ritmo que imos é imposible, teríamos entre o 50 e o 60% de posibilidades de que a temperatura só suba 1'5º C. Para demostrar que non estamos a facer o necesario para camiñar nesta dirección, en maio de 2018 batemos

¿As producións labregas?

Para falarnos do impacto que terá a crise climática na Galiza, contamos co biólogo e ecologista Xosé Veiras que, entre varios, expuxo os datos dun estudo de Meteogalicia que realizou unha proxección comparando o clima do período 1971-2000 co de 2061-2090. O escenario máis probable contempla un aumento de 2º-3º a temperatura nas zonas costeiras e entre 3º-4º na Galiza interior. En canto ás precipitacións, diminuírían entre un 5-10% na costa e entre o 10-15% no interior. Se miramos esta variación de maneira estacional, podería haber unha redución das precipitacións superior ao 35% no verán.

Así impactará o quecemento global na Galiza

A Estratexia Galega de Cambio Climático, promovida pola propia Xunta de Galicia, di que “pode chegar a desestabilizar o sector agrogandeiro e forestal galego”. Cales serían os impactos concretos?

- ✓ O aumento das temperaturas provocará unha **perda de materia orgánica nos solos**, xa que se incrementará a actividade microbiana e a descomposición, diminuíndo os niveis de carbono orgánico, moi necesario para a fertilidade e retención da auga no solo.
- ✓ Con menos choiva e máis evaporación, aumentará a transpiración das plantas e haberá **menos dispoñibilidade de auga**, sobre todo no verán.
- ✓ Teremos **maiores danos por fenómenos meteorolóxicos extremos**: secas, vagas de calor, xeadas, sarabias, enchentes...

- ✓ **Variarán as zonas de produción de cultivos**. Por exemplo, na vide, ampliarase a área de produción, pero reducirase a de castiñeiro e millo. Tamén variarán os ciclos, alterándose as épocas de floración, maduración dos froitos, etc.
- ✓ **Cambios na distribución e aumento da virulencia de pragas e enfermidades**.
- ✓ **Maior incidencia da contaminación por ozono troposférico** (ozono malo das capas baixas da atmosfera de carácter contaminante que acada niveis nocivos para a saúde humana e das plantas e animais en primavera e verán e incide negativamente sobre a produtividade dos cultivos). En Galiza, a incidencia é baixa en comparación co resto da Península Ibérica, agás no sur. Se cambia o clima, aumentará.

na emerxencia climática

o récord dos últimos 15 millóns de anos de presenza de CO₂ na atmosfera, acadando 414 partes por millón (o ideal sería baixar a 380 partes por millón). De non cumprirse a folla de ruta do Acordo de París, a previsión é que a temperatura da Terra suba entre 4º e 5º C, o que faría evolucionar o mundo cara a unha realidade descoñecida en todas as latitudes do planeta.

✓ Ideoloxía e relixión enzoufan o debate

E que opina a xente disto? O último estudo do Centro de Investigacións Sociolóxicas (CIS) respecto desta cuestión, de novembro de 2018, di que o 83% das persoas enquisadas cre no cambio climático, pero un 10% non cre. Da xente que cre

no cambio climático, 4 de cada 10 pensan que a ciencia aínda non o ten claro, o cal indica que non teñen seguridade na súa posición, que é máis ben unha opinión ou unha crenza. As enquisas en Estados Unidos demostran que a crenza no cambio climático está moi mediatizada pola ideoloxía ou pola relixión. Isto aplicado en España, lévanos a Vox. Vox pode facer que unha porcentaxe importante dos seus votantes acaben sendo escépticos ao cambio climático por facer deste tema unha cuestión de identidade política. E ese é un problema engadido que temos, xa que, até agora, non había ningunha opción política relevante en España que tivese o negacionismo climático por bandeira.

E a actividade labrega ao cambio climático?

Veiras tamén analizou o impacto dos sectores agrarios como causantes do cambio climático. As emisións de GEI da gandería na Galiza non mudaron moito nos últimos anos: en 1990 eran de 3.400.000 toneladas, mentres que en 2017 foron de 3.800.000.

Máis de 2 millóns de toneladas débense á **fermentación entérica** (procesos dixestivos do gando que emite metano, principalmente ruminantes e, no caso galego, as vacas). Os porcos están nunha posición intermedia e as aves emiten moi pouco.

Tamén ten parte de culpa a **xestión do esterco** e dos solos agrícolas, que emiten metano e óxido nítrico: 1.800.000 toneladas. Unha parte vén da gandería, cando se fertilizan os campos con xurros, pero tamén dos fertilizantes químicos nitroxenados.

A **maquinaria agrícola** produce 1 millón de toneladas de CO₂ pola queima de carburantes.

En total, **o sector agrario galego provoca cada ano preto de 5 millóns de toneladas de GEI**. Isto supón a sexta parte das emisións totais da Galiza, que son de 30 millóns de toneladas.

En canto á pegada de carbono dos e das habitantes de Galiza, é de 11 toneladas por persoa (datos de 2010), unha posición intermedia na UE. Nesa pegada de carbono, a alimentación ten un peso importante: o 23%, sobre todo debido aos alimentos de orixe animal (a media europea é do 17%). Esta pegada ten moito que ver co proceso de especialización e industrialización que experimentou a actividade gandeira na Galiza nas últimas décadas e coa ganderización da nosa dieta.

A segunda palestra do Foro deu voz a labregos e labregas que xa están a desenvolver prácticas agronómicas de resiliencia e adaptación ao cambio climático, dende as técnicas da agricultura rexenerativa ao emprego de tracción animal, pasando pola recompilación e conservación de sementes autóctonas.

Alternativas labregas en marcha para loitar contra o cambio climático

SANTI RODRÍGUEZ CID ▶
Labrego de Cartelle e membro de Agatran

Santi Rodríguez, ademais de labrego, é membro da Asociación Galega de Tracción Animal (Agatran). *“É obvio que a tracción animal é importante nun contexto de crise climática, xa que supón a utilización de máquinas sen emisións, coa vantaxe de que os animais se adaptan a tipos de terreo onde outra maquinaria agrícola non chega”*. A maiores, a utilización de animais ten outros beneficios, como a roza e limpeza de terreos.

Rodríguez Cid destacou como evolucionou a tracción animal, baseándose hoxe en día en factores como o benestar animal e mesmo utilizando o apoio de pequenos motores auxiliares que potencian as posibilidades de traballo.

A tracción animal é unha alternativa viable en sectores como a horticoltura, o forestal ou a viticultura, especialmente en estruturas da terra minifundistas como a galega, pola súa precisión e capacidade de traballo en espazos reducidos ou de difícil acceso. Así e todo, segue sen estar na axenda política. Dende Agatran defenden, por exemplo, a necesidade de incluír a tracción animal nas subvencións a maquinaria agrícola como forma de loitar contra o cambio climático.

ALEJANDRA GONZÁLEZ ▶
Enxeñeira agrícola experta en agricultura rexenerativa

O primeiro que fixo Alejandra foi aclarar que non toda agricultura contribúe ao cambio climático. Aquela que se fai a escala industrial en base a agrotóxicos si que o fai e *“está a destruír o medio máis importante que temos para vivir que é o solo. A escala global, estamos a perder cada cinco segundos unha superficie de terra fértil equivalente a un campo de fútbol. Isto débese á mecanización, técnicas culturais con agroquímicos e á gandería intensiva, con grandes deforestacións e monocultivos”*.

Outra das causas de perda de solo fértil é a urbanización nun planeta no que, en 2050, o 70% da poboación mundial vivirá en grandes cidades.

Alejandra explicou a importancia da microbioloxía, da materia orgánica e dos minerais que compoñen o solo e que son destruídas polas prácticas agrícolas intensivas. De feito, a FAO subliña a desmineralización e perda de fertilidade dos solos como un dos maiores problemas aos que nos enfrontaremos. *“Pensamos que o coidado dos solos ou a tracción animal non son unha necesidade urxente, pero non tardarán en selo e aquelas granxas que non estean preparadas non poderán sobrevivir”*.

BELÉN FERVENZA ▶
Labrega ecolóxica e membro da Rede Galega de Sementes

Belén Fervenza reflexionou sobre a pouca conciencia que a sociedade ten sobre a alimentación e a perda de control sobre a mesma. Se a isto lle engadimos o impacto do cambio climático, o risco de que unhas poucas empresas controlen a agricultura dende as sementes até a produción final é moi alto.

Neste senso, destacou o labor que ten feito a Rede Galega de Sementes na recuperación non só de variedades locais, senón tamén na transmisión de saberes e coñecementos para a conservación e reprodución ou á hora de tecer redes de intercambio. Mais a falta de apoios está facendo que se acuse a falta de relevo e a perda dunha cultura labrega que nos dá capacidade de resiliencia e adaptación diante dos cambios.

“O que máis me preocupa é a falta de cultura labrega que temos. E iso implica que cando nos fallen as sementes se faga patente o cambio climático, con problemas serios en aspectos clave como a polinización, non imos poder controlar a nosa alimentación. E entón volveremos depender da industria que nos venderá o seu paquete tecnolóxico adaptado ao cambio climático”.

ANTONIO CARRAL ▶
Gandeiro autosuficiente con prácticas rexenerativas

Antonio comezou coa súa granxa de leite en 1994. *“En cinco anos, chegamos a ter 70 vacas reprodutoras, até que en 2001 nos decatamos que traballabamos cada vez máis, pero tendo cada vez menos ingresos e máis problemas. As terras e as vacas facíanse menos produtivas cada vez e éranos máis difícil saír adiante”*.

En 2002, dá unha viraxe, facendo a transición a ecolóxico coa intención de ser autosuficiente. Nese camiño, hai oito anos descubriu a agricultura rexenerativa que se adaptaba a esa *“gandería sen insumos e respectuosa co medio ambiente”* que buscaba. Como fai?

1. Non laborea a terra para non matar microorganismos.
2. Só merca sementes locais e deixan que naza o que brote da terra.
3. Eliminou o penso, non dá hormonas, non desparasita e só administra antibióticos como último recurso.
4. Non fai xurros. Fan masa coa bosta e os ouriños do gando eliminando totalmente a auga, deixan repousar durante mes e medio para multiplicar os microorganismos e con iso estercean as praderías. Resultados? A produción de herba aumentoulle un 50% con respecto a hai catro anos.

A primeira xornada do Foro rematou cunha palestra na que Javier Alonso, Begoña de Bernardo e Lidia Senra analizaron as políticas públicas de loita contra o cambio climático dende o caso galego até o europeo, pasando polo estatal. En calquera das análises feitas, as conclusións son desalentadoras.

As políticas públicas son favorables á loita contra o cambio climático?

JAVIER ALONSO ▶ Responsábel de Medio Ambiente en COAG

Javier Alonso debullou o complicado labirinto normativo que regula a loita contra o cambio climático no Estado. E, para iso, comezou cos compromisos internacionais dos que emanan. O fundamental é a COP, da que se vén de celebrar en España a vixésimo quinta (COP 25). É a Conferencia das Partes, órgano supremo da Convención das Nacións Unidas para o Cambio Climático (CMNUCC). Créanse en 1992, no Cumio da Terra de Río de Xaneiro e a primeira (COP 1) foi en Nova York. Actualmente,

rexémonos polo Protocolo de Kyoto, vixente até 2020, cando entrará en vigor o Acordo de París asinado na COP 21 en 2015.

O Acordo de París pretende, entre outros obxectivos, reducir o aumento de temperatura a 1'5º ou 2º como máximo. En canto ás ferramentas para acadar isto, creáronse os dereitos de emisións, polo que cada estado ten un límite para contaminar, pero pode mercar dereitos a outros países. A UE quere reducir nun 43% en 2030 estas emisións.

Tamén se regularon os sectores “difusos”, menos intensivos e máis difíciles de cuantificar, onde se inclúe a agricultura. Supoñen o 60% das emisións da UE e queren reducilas nun 27% en 2030. No caso español, asumiuse:

1. Reducir as emisións como mínimo nun 40% para 2030.
2. Que as enerxías renovábeis ocupen un 35% do total do consumo enerxético.
3. Redución dun 27% dos gases con efecto invernadoiro no sector agrario.

BEGOÑA DE BERNARDO ▶ Presidenta de Véspera de Nada

Begoña de Bernardo resumiu a súa intervención ao comezo cunha cita de Jorge Riechman: “O cambio climático é o síntoma. A doenza chámase capitalismo”, e afondou no caso galego, onde existe a Estratexia Galega de Cambio Climático e Enerxía 2050 (EGCCE).

A EGCCE comezou a elaborarse en outubro de 2017 a partir dunha convocatoria á sociedade civil. Máis de 200 persoas de todos os sectores, dende colectivos sociais a industrias enerxéticas. Rematouse en ou-

tubro de 2019, “pero houbo un erro de vulto: pensar que imos poder solucionar un problema como o cambio climático dentro do mesmo paradigma económico que o creou”. O certo é que o problema do cambio climático afóntase “como unha oportunidade de negocio, dende o tráfico de emisións ao tratamento empresarial das consecuencias do cambio. E iso é un erro”.

A EGCCE deu pé ao Plan Racional Integrado de Enerxía e Clima 2019-2023 que é onde se plasman as medidas concretas.

Na Galiza, non será difícil reducir as emisións de gases: con pechar as dúas centrais térmicas, cumpriranse cos compromisos a medio prazo. “Pero despois fá-lase de pasar a enerxías limpas e renovables, mais é unha trampa pretender substituír a enerxía dos combustibles fósiles por renovables”. En definitiva, ninguén fala de que a única solución sería pasa por reducir o noso consumo enerxético “Mesmo no mellor dos mundos posibles onde toda a enerxía fose limpa, hai límites”.

LIDIA SENRA ▶ Labrega e ex-eurodeputada

Lidia Senra, que traballou durante unha legislatura como eurodeputada, comezou a súa intervención afirmando que, en Europa, no existen políticas públicas para combater de verdade o cambio climático. “O que hai son medidas cosméticas e maquillaxe”.

Un problema que agrava esta situación é que no seo da esquerda política, que debería ser crítica con esta maneira de actuar, “segue habendo moita xente que cre que con estas medidas cosméticas imos resolver o pro-

blema sen tocar nin o modo de produción nin o nivel de vida. Pero non abonda só con reducir emisións, aínda que haxa que facelo. Hai que reducir tamén o consumo global de enerxía. Nós propuxemos reducir ese consumo nun 20% de aquí a 2030, pero non se aceptou”.

Senra tamén criticou que non se pode pretender reducir as emisións de gases con efecto invernadoiro e, ao mesmo tempo, asinar tratados internacionais de libre comercio. “Non deberiamos fomentar o comercio inter-

nacional polo alto consumo enerxético e contaminación ao transportar bens que poderías producir no teu propio entorno. Se a UE quixera realmente atallar este problema comezaría a poñerlle freo a isto”.

Os modos de produción tamén son intocables. De feito, o 50% das emisións de GEI veñen do conxunto do sistema agroalimentario. Porén, a PAC está a promover unha agricultura cada vez máis industrial e marxinando modelos ecolóxicos que poderían ser parte da solución.

A segunda xornada do Foro de Agroecoloxía comezou cunha palestra na que distintas voces analizaron os nosos patróns de consumo en temas como a roupa ou a alimentación. Aínda que o cambio climático vén causado, sobre todo, pola actividade industrial, na nosa man está frealo coa nosa cesta da compra.

O noso modelo de consumo pode frear ou contribuir ao cambio climático

NANDA COUÑAGO ▶ Activista ex-directora de Amarante Setem

Cada ano fabricanse no mundo 11.000 millóns de prendas de roupa, cun fortísimo impacto sobre o medio ambiente e o cambio climático. De feito, o sector téxtil é o segundo máis contaminante do planeta. Por exemplo, o transporte de produtos téxtiles equivale ás emisións de CO₂ de 142 millóns de coches ao ano, e co lixo que xera poderíanse encher 3.000 estadios de fútbol.

No caso español, cada habitante consume unha media de 34 pezas de roupa e xera entre

12-14 kg de lixo téxtil por ano. En total, España xera 900.000 toneladas de lixo téxtil cada ano que remata nos vertedoiros; só se recicla entre un 5 e un 10%.

Todo isto débese á Fast Fashion (Moda Rápida): fabricación de prendas baratas deseñadas para durar pouco. A produción deslocalizouse a países empobrecidos para abaratar custos en base a rebaixar as condicións laborais. Tamén se baixou a calidade para que as prendas duren menos e teñamos que mercar con máis frecuencia.

Como alternativa xorde o Slow Fashion ou Moda Lenta, que utiliza fibras téxtiles obtidas da reciclaxe ou por métodos de cultivo sostibles.

O problema é que as prendas fabricadas con criterios de sustentabilidade ambiental e laboral teñen un prezo final moi caro con respecto ao que estamos afeitas a gastar, polo que, agora mesmo, está a ser unha opción minoritaria. A alternativa máis económica hoxe en día para rachar co Fast Fashion é recorrer a roupa de segunda man.

PATRICIA IGLESIAS ▶ Amig@s da Terra

Na actual civilización, na que o meirande da poboación do mundo vive en grandes cidades onde non se poden producir alimentos, transportalos converteuse nunha necesidade vital. Pero este modelo de alimentos quilométricos ten un impacto moi negativo no planeta: en 2011, España importou máis de 25 millóns de toneladas de alimentos, emitindo máis de 4 millóns de toneladas de CO₂ e cunha distancia media de 4.000 quilómetros. Hoxe, as cifras seguen a ser semellantes.

O grupo de alimentos que máis importamos son os cereais e as fariñas. En total, mercamos 11.364.000 toneladas que xeran 1.092.000 toneladas de CO₂ cada ano. A distancia media percorrida é 2.954 quilómetros.

O seguinte grupo de alimentos do que máis dependemos de fóra son as verduras, froitas e legumes. Importamos 3.918.000 toneladas que xeran 964.000 toneladas de CO₂ cada ano. A distancia media é 5.466 Km.

Un bo exemplo desta insensatez son os garavanzos. Impor-

tamos o 80% dos que consumimos, unhas 50.000 toneladas, que percorren unha distancia media de 7.500 Km. ao vir de países como México ou Estados Unidos. O transporte dos nosos garavanzos deixa 7.000 toneladas de CO₂ na atmosfera.

Só nos portos de España desembarcan cada semana 38.000 containers de alimentos.

A alternativa? O consumo de alimentos locais e de tempada e políticas de soberanía alimentaria que potencien a produción de alimentos da nosa terra.

DANIEL RODICIO ▶ Activista do SLG e de Auga Limpa Xa

Coa experiencia de ter traballado nun sector intensivo como o cunícola e con formación de economista, Daniel Rodicio fixo unha análise da gandería industrial, que rachou cunha tradición que viña do Neolítico a mediados do século pasado, cando cos avances sanitarios se argalla un modelo para producir animais amoreados en espazos reducidos que, en condicións normais, morrerían por enfermidades infecciosas, pero que agora saen adiante grazas a desinfectantes e antibióticos.

O problema é que este modelo ten consecuencias: o uso masivo de antibióticos xera resistencias nas bacterias que se volven máis virulentas, a carne cada vez é de peor calidade pola alimentación dos animais, factor que, á súa vez, ten un forte impacto ambiental en terceiros países.

Ademais, neste modelo os labregos e labregas convértense nunha peza máis nunha cadea de montaxe na que é unha empresa matriz a que lles proporciona pensos, medicamentos,

animais, comercialización, etc.

Outro problema é que esta gandería non xestiona o territorio. Iso si, o territorio debe acoller todos os refugallos que xera, como na Limia, onde todos os acuíferos están contaminados polas granxas que traballan para Coren, cooperativa que en 1990 facturaba 187 millóns de euros e, en 2018, 1.320 millóns de euros, o que ilustra ben a implantación deste modelo a costa de destruír os matadoiros comarcais e a gandería en simbiose co territorio.

Ampliando a anterior palestra, no Foro explicouse como afectan á temperatura do planeta os nosos consumos enerxético, tecnolóxico e de auga e, a maiores, non menos importante, como xestionar o lixo que xeramos en cantidades cada vez máis grandes co exemplo do Concello de Allariz.

O quecemento global e a xestión da enerxía, auga, tecnoloxías e lixo

IVAN RODRÍGUEZ ▶
Coordinador do SLG na Mariña e experto en aforro enerxético

O 50% do noso consumo enerxético está ligado ao vehículo particular. O 25%, á calefacción. O 8% ao uso de auga quente, o 7% aos electrodomésticos, o 6% á cociña e o 4% ao alumado. Se queremos reducir as emisións que causamos, teremos que reducir estes consumos.

O problema é que reducir a nosa mobilidade, onde consumimos máis enerxía, non depende só de nós. Medidas como o teletraballo, concentrar horarios e calendario laboral ou utilizar transporte público, dependen das facilidades que poñan empresas e institucións. E os vehículos eléctricos tampouco son a solución, pois é imposible substituír o actual parque móbil por outro de coches eléctricos.

Respecto da calefacción, un bo illamento das nosas vivendas é a mellor opción para aforrar, xa que as instalacións de enerxías limpas como a solar son excesivamente caras para o aforro que proporcionan. Coa auga quente, poderíamos dicir outro tanto.

Finalmente, hoxe en día podemos elixir consumir enerxía verde contratando a electricidade cunha distribuidora que nolo garanta, como Nosa Enerxía.

XOÁN DOLDÁN ▶
Decano da Facultade de Económicas da USC

Xoán Doldán explicou que todos os recursos naturais teñen un límite, mesmo os considerados renovábeis. O grande problema que temos é que, a partir da segunda metade do século XX, houbo *“un medre exponencial no consumo de recursos naturais e enerxéticos. Aí ten moito que ver o uso xeneralizado do automóbil. A extensión do uso de todo tipo de electrodomésticos e aparellos eléctricos disparou o consumo de moitos metais”*.

O mesmo acontece coas tecnoloxías asociadas á transición ecolóxica. *“Hai unha serie de materiais, como as terras raras, que se están levando a un grao de esgotamento que fai que sexa cada vez máis difícil pensar en tecnoloxías específicas para esa transición ecolóxica porque estamos condicionados pola dispoñibilidade deses materiais”*.

Neste senso, o coche híbrido e eléctrico nunca poderá substituír o parque móbil actual porque non temos materiais suficientes para facer esta transición. A solución a este esgotamento pasa non só por deseñar novas tecnoloxías, senón tamén por crear novos sistemas socioeconómicos alternativos ao consumo masivo e depredador.

XAN NEIRA ▶
Profesor de Agroecoloxía na Escola Politécnica de Lugo

Como profesor de Hidráulica e Rega, Xan Neira falou dun recurso vital do que na Galiza consumimos sen darlle moita importancia: a auga. Aínda que semelle ilimitada, ocupando o 70% da superficie do planeta, só un 3'5% da auga é doce, da cal o meirande está nos casquetes polares. *“Temos moita auga doce, pero non ilimitada, polo que temos que darlle bo uso”*, aseverou.

Neira lembrou que *“o principal uso da auga a nivel mundial é como rega en agricultura, consumíndose o 70% para esta finalidade. Se consideramos a alimentación, entón xa sobe ao 90%”*.

Dende este punto de vista, analizou a maneira que temos de regar na Galiza, concluíndo que *“regamos mal e cunha eficiencia moi baixa”*. O problema é que, co cambio climático, *“vai subir a temperatura media, medrar as precipitacións de inverno, e decrecer as de primavera e verán”*. Isto vai alterar o mapa de cultivos de Galiza e vains obrigar a xestionar mellor a auga, pero *“para xestionar a auga debemos xestionar o territorio”*. Por iso, a ordenación do territorio será vital nos anos vindeiros como ferramenta para enfrontar a crise climática.

MARÍA R. LAFUENTE ▶
Asesora de Adegas na xestión do lixo do Concello de Allariz

Lafuente relatou como o Concello de Allariz conseguiu involucrar todo o municipio para reciclar boa parte dos refugallo xerados, un xeito de demostrar que dende ámbitos municipais tamén é posible loitar contra o cambio climático e cumprir coa directiva da UE que obriga para 2020 a reciclar o 50% do lixo.

O proceso comezou en 2016. A toda a xente que tiña terra ou horta, déuselle un composteiro para que xestionase o seu lixo. Ademais, instaláronse 25 composteiros comunitarios para quen non tiña espazo para ter o seu propio. Tamén se crearon zonas para depositar os restos de podas, que se recollen, trituren e devólvense para botar ao compost. A maiores, faise recollida de refugallo na hostalería e se instalaron composteiros nos centros escolares.

O resultado é que se creou un posto e medio de traballo, se conseguiu un considerable aforro na factura de Sogama e se está a producir abono para agricultura de boa calidade: *“Fixemos analíticas de metais pesados no compost, tanto do comunitario como do da hostalería e, en ambos casos, deu unha calidade apta para agricultura ecolóxica”*.

O remate do Foro puxérono tres voces do movemento ecoloxista galego: Nacho Jorganes, de Verdegaia; Belén Rodríguez, de Adegas; e María Bañón, do movemento global contra a emerxencia climática Extinction Rebellion. As tres bosquexaron uns escenarios de futuro nada amables para a humanidade.

Nacho Jorganes comezou dicindo que na cuestión da emerxencia climática *“hai un rexeitamento cognitivo que nos impide ver a gravidade do problema, que nos impide ver o feito de que os nosos fillos e as nosas fillas vivirán peor do que nós vivimos agora”*.

A este descoñecemento sobre a crise climática, únese o feito de que para enfrontala precisaranse inxentes recursos e sacrificios económicos sen que vaia a haber un resultado inmediato ou visible. Iso supón que calquera acción que se faga ao respecto, non vai ter rendibilidade política, polo que os gobernos non se van esforzar moito por tirar do carro. Contra esta tendencia, *“é moi importante a divulgación. Informarnos ben nós e divulgar”*.

Jorganes enumerou cinco piares na loita contra o cambio climático:

1. Enerxía máis eficiente, limitando os combustibles fósiles e potenciando as enerxías limpas e renovábeis. Pero, para iso, habería que quitar os subsidios aos combustibles fósiles.

2. Estabilizar a poboación mundial que, actualmente, aumenta en 200.000 persoas por día. Aínda que non pareza moito, isto supón un aumento de 730 millóns de habitantes nunha década.

3. Rematar coa destrución da natureza e restaurar ecosistemas como axentes de captura de carbono.

4. Alimentarnos principalmente con produtos de proximidade e de tempada, a ser posible de producións sostíbeis.

5. Cuestionar o propio sistema capitalista. Cómpre rematar coa economía do carbono, desterrar o PIB como indicador de riqueza e benestar. O sistema económico debe basearse no benestar das persoas e na sustentabilidade.

Escenarios de futuro diante da crise climática

De esquerda a dereita, o moderador da palestra, Xosé María García Villaverde, e as relatoras Belén Rodríguez, María Bañón e Nacho Jorganes

✓ Mudar un sistema que nos leva ao colapso

Neste último punto tamén coincidiu **Belén Rodríguez**, de Adegas, que avogou por mudar de modelo económico, xa que o actual *“lévanos ao colapso”*.

Rodríguez expresou a súa fonda preocupación por un problema que é *“o gran reto que temos como especie para o futuro. Aínda que o ser humano deixe de existir, o planeta seguirá vivo”*. E dado que falamos dunha crise de orixe antropoxénica, a solución debe vir das persoas.

Unha ducia de industrias galegas son as causantes do 15% das emisións de gases con efecto invernadoiro do Estado. Obviamente, é preciso emprender accións e, dado o seu papel contaminante, Galiza non pode quedar allea ao problema. *“Non facer nada non é alternativa, nin sequera dende un punto de vista económico, xa que non facer nada será a opción máis cara”*.

Respecto das solucións que podemos poñer en marcha na Galiza, Belén Rodríguez subliñou a importancia das **políticas forestais**. *“O noso territorio está*

sendo invadido por eucaliptos e estamos quedando sen superficie para cultivar. Isto empeorará se impulsan os cultivos enerxéticos, ocupando máis terras con especies de crecemento rápido para cortar e queimar en ciclos de 6 a

7 anos. E isto nun contexto que prevé un aumento da demanda de alimentos nun 70%. Onde os imos cultivar?”

O escenario é de grande incerteza, de toma de decisións contraditorias e mesmo de medo, co medre do fascismo en varios países. Pero a única solución posible pasa por decrecer. *“Pero estamos preparadas para asumir formas alternativas de vida? Para sacrificar ou renunciar a algunhas comodidades que temos?”*, preguntouse a activista de Adegas. Se queremos realmente solucionar o problema, *“temos que promover formas de vida baseadas na solidariedade, no cooperativismo, etc. Non podemos seguir coa cultura de pecharnos de brazos e agardar que os poderes políticos o fagan. Como sociedade, debemos tomar a iniciativa”*.

Iniciativas globais fronte a un problema de escala planetaria

A encargada de pechar o Foro foi **María Bañón**, que asistiu como representante dun movemento cívico de creación recente, Extinction Rebellion, nacido en 2016 no Reino Unido. Bañón explicounos que Extinction Rebellion promove *“unha desobediencia civil non violenta como ferramenta de presión ante os gobernos, para que a sociedade teña presente o problema e a necesidade de adoptar medidas valentes diante da crise climática”*. Neste senso, teñen tres eixes de traballo:

1. Pedirle aos gobernos que digan **a verdade** e que non oculten información, comprometéndose con solucións a longo prazo.

2. Actuar xa. *“Non nos vale que se fagan plans para comezar non se sabe cando. Cómpre actuar xa para diminuír as emisións de gases con efecto invernadoiro en 2025 e para frear a extinción de biodiversidade”*.

3. Creación de asembleas cidadás para propiciar un **proceso participativo** de cara a que os gobernos escoiten a voz do pobo e **xustiza social**. *“Somos conscientes de que se pedimos o peche das centrais de As Pontes e Meirama, tamén debemos esixir solucións para as familias que van quedar sen postos de traballo e para as comarcas afectadas”*.

FIN ■